

novih, je še skoro neznan kmetom, in če je nekaterim tudi znano, jim je tarifa zavarovanja previsoka. Zavarovanje izgovorjenega užitka zagotavlja zavarovancu za majhno letno vplačevanje dohodkov, katere sam uživa do smrti. Znesek dohodkov se ravna po tem, ali zavarovanec banki vsako leto več ali manj vplačuje. — Kedar bo zavarovalnica osebnika v dejanje stopila, bo vodstvo banke „Slavije“ to novinko gotovo po naših časnikih razglasilo.

* *Državne podpore za kmetijstvo* je obravnavala skupščina kmetovalcev v zbornici poslancev 4. dne t. m. Poslanec baron Pirquett je v tem zboru razložil znesek državnih subvencij od leta 1872—1880 in jih primerjal državnim subvencijam drugih držav. Pri tej razpravi se je slišalo več glasov, da bi se v proračun kmetijskega ministerstva po imenu vzeli en del tacihih podpor, ki najbolj stanovitne ostanejo. To bi bilo posebno želeno pri kmetijskih podporah za šole. Skupščina je enoglasno temu predlogu pritrnila; mi le dostavljamo željo, naj bi zbornica poslancev ta nasvet odobrila.

* *Orehov so letos na Českem* pridelali sila veliko; drevesa so bila tako polna, da so se kar lomila. Al cena, po kateri jih prodajajo, je zelo nizka. In zakaj? Zato, ker ne znajo orehov dobro sušiti. Prva napaka je, da zelene orehe pustijo na kupih ležati tako dolgo, da začno gnjiti in da se luščine zmehčajo; potem orehe pač umivajo in večkrat umivajo, al po tem umivanju tudi jederca mokra postanejo in orehi plesnijo. Orehi naj se nikoli poprej ne otepajo, dokler njih zelena lupina prhka ne postane; oreh je potem suh in sam iz lupine pade, ali se vsaj lahko izluši. — V tem leži krivda, da v Avstrijo, ki toliko sadja prideluje, veliko tujega sadja pride, zato, ker z domačim ne znamo prav ravnati.

* *Lahi so z Rusijo začeli* veliko sadno kupčijo. Prejšnje čase je iz Trsta in Kormina preko Dunaja ali Buda-Pešta veliko in raznoterega sadja šlo v Petrograd, Moskvo in celo v Nižnji-Novgorod, letos pa je veliko presnega sadja in družega iz Italije šlo na Rusko.

* *Trte v Nemčijo uvažati* je po ukazu od 21. oktobra t. l. ostro prepovedano, in to zaradi trtne uši.

Ozir po domovini.

Potovanje čez Predel.

Lepa si ti nam domovina

Naša slovenska zemlja ima toliko krasnih krajev, toliko zanimivih prirodnih pokrajin, da je težko reči, katera je lepša memo družih. Med*) mnogimi okolici, katere sem po naši Sloveniji obhodil in pregledal, vtisnil se mi je veličastni Predel (Predil) skoro najbolj v spomin. Potovanje čez ta preláz vzbuja v meni še danes tiste občutke, ko takrat, ko sem z njegovega vrhanca zrl v veličastno ondoto prirodo.

*) Menda nam ne boste zamerili, da smo namesti mej zapisali med, ker naše pravilo je bilo zmerom to, da pišemo, kakor večinoma narod slovenski, a ne kak posamezen pisatelj izgovarja besede. Neizmerna večina naroda razločno govori in je govorila med (zwischen) in le malokje se čuje mej ali mezi. Priča temu nam je Janežičev „Popolni ročni slovar“, ki „mej“ celo ne pozna ne; isto tako tudi Cigaletov „Deutsch-slov. Wörterbuch“ ima med in le med srpkoma stoji (mej). Zato: medzidje, medpotje, Medvode itd. Celó Babukičev „Ilirsko-nemačko-talijanski rečnik“ ima med ali medju za „zwischen“. Stvar sama po sebi je malenkost, al čemu tisti j celo tam vrvati, kjer ga narod ne pozna!

Vred.

Podala sva se s pokojnim svojim stricem čez Tolmin, Kobarid in Bovec proti velikanom julskih Alp, ki se v bližini Predela jako mogočno proti nebu dvigajo.

Iz prijaznega Boveca pelje cesta le kratek čas še po bovški mali dolinici, ko se pride do znamenite bovške soteske ali „klavže“. Tu zapuščamo soško dolino in se podamo v sotesko, po kateri šumi divji potok Koritnica. Ob vhodu v to ozko grapo, obdano z velikan-skimi skalnatimi stenami, je stal grad Dol (Del, Daels). Grad, prav za prav vojaška trdnjavnica, je uže od leta 1797. razvalina. Bil je sicer uže pred tem letom zelo podrt, al v brambo zoper Francoze so ga bili znova popravili. Ko je bila leta 1797. v boji s Francozi naši armadi Mantova vzeta, udarili so sovražniki tudi v notranje avstrijske dežele. Pot čez Predel bi jim bila morala ubraniti bovška „klavža“ trdnjavnica Dol. Izročena je zato bila v bran generalu Köblösu, ki jo je s 500 vojščaki dolgo časa hrabro branil proti francoskima generaloma Bonu in Verdieru. Trdnjavnica se je dolgo čvrsto borila z neodjenljivim protivnikom, ki ni mogel drugače do nje, kakor s tem, da je veliko vojakov splezalo na strmo goro za trdnjavo in jo od zadej napadlo. Ko je avstrijski posadki zadnje upanje do rešitve izginilo, se je še le udala sovražniku. Ljudska pripovedka o tem obleganju pravi, da je velika množina francoskih vojakov smrt našla v propadu in potoku, ki teče zdaj pod mostom in prej pod gradom, ki je bil nad potokom postavljen. Vplenivši bovško klavžo so Francozi dalje drvili proti Predelu, kjer je stražil vojvoda Bajalič. A tudi ta se premočnim francoskim četam ni mogel braniti, kajti napaden je bil od dveh strani, od spred in od zad. Udarile so na-nj čete, došle od bovškega grada in druge, ki so prišle od Trebiža skozi Rabelj. Udal se je poveljnik Francozom na milost in nemilost, nekaj njegove strune pa je po skalnatih grebenih skrivši se umaknilo proganjajočemu protivniku.

Tako se je godilo na Predelu leta 1797.

Čez 12 let ni bila osoda našim avstrijskim vojakom dosti milejša, al mnogo častnejša je bila. Vsled znova pričete vojske pridrli so bili Francozi zopet v naše pokrajine spomladi leta 1809. Al predaleč bi zašel, ko bi čitateljem, ki ne pričakujejo na tem mestu vojne popisa, opisaval junaštvo mladih avstrijskih stotnikov: Hermana pl. Hermansdorfa in pa Friderika Hensela, ki sta branila trdnjave, prvi na Predelu, drugi na Malborgetu.

Na 1165 metrov visokem Predelu, kjer je stala leta 1809. zgodovinsko imenitna lesena trdnjava, postavila se je leta 1848. sezidana strelnica (Blockhaus) pod in nad cesto, ki vodi čez ta lepi preláz iz Goriškega na Koroško. Razen tega znamenitega zidanja pa stoji poleg ceste velik lev iz grodlja (litega železa). V prsih mu tiči odlomljena sulica; pred njim pa je postavljena piramida iz sivega marmorja. To je spominek na junaško smrt Hermanovo, kar nam napis na piramidi pové, ki se tako glasi: „Zur Erinnerung an den Heldentod des k. k. Hauptmannes Hermann v. Hermansdorf am 18. Mai 1809 und der mit ihm gefallenen Kampfgenossen. Kaiser Ferdinand I.“ (V spomin junaški smrti c. kr. stotnika Hermana pl. Hermansdorfa dne 18. maja 1809. l. in ž njim vred padlih vojnih tovaršev. Cesar Ferdinand I.) — Enak spominek stoji tudi na Malborgetu na Koroškem za stotnika Friderika Hensela, ki je enako junaško umrl 17. maja istega leta.

V avstrijski, ali vsaj v primorsko-koroški zgodovini je torej Predel tolike zgodovinske važnosti, kakor so

Termopile v grški zgodovini, in tu padlega Hermana smeli bi prisposodobiti špartanskemu Leonidi.

Krasen je razgled na Predelu, ki stoji na razvodji črnega in jadranskega morja. — Pred nami stoji velikanski Mangart, in njemu na desno so Ložke gore, zване tako po vasi Log, skozi katero smo malo prej na Predel korakali; malo korakov od predelske trdnjave pa smo uže na vrhuncu — na pravem predelu ali prelazu, na meji Koroškega in Primorskega.

Tudi na koroški strani zagledamo veličastne gore, ki obdajajo rabeljsko jezero in Rabelj. S Predela pelje dvoje cest proti niže ležečemu rudniku. Rabeljsko jezero ima skoro tako lego, kakor bohinjsko; obdajajo ga tudi precej visoke gore. Jezero je temnozeleno. Malo nižje od jezera je vas Rabelj. Stanovalci njeni, katerih morebiti ni čez 500, so prijazni Nemci, ki se pečajo s kopanjem svinčene rude in s pridelovanjem čistega svinca. Od Rabeljna se v pol uri pride do podnožja Višarske gore, do vrha sv. Višaršarjev pa je še slabi dve uri; pot gré ves čas navzgor skozi gozd. Ko do vrhunca prispeš, čutiš se prav srečnega in zadovoljnega na mestu te zeló imenitne Božje poti. Razgled je neizrečeno lep. Pregledati moreš od tod velik kos Koroške in sosednih dežel. Z Višaršarjev se vidi na severni vzhodni strani prijetna Žabniška vas, a povsod drugod vidiš same visoke gore, po katerih ti le brzonožna divjad, srne in divje koze, skakljajo.

Dragi čitatelj! Železnica gorenjska (Rudolfova) ponuja ti za majhni denar priliko ogledati Gorenjsko, ki se po pravici zove „kranjska Švajca“, od tod si kmalu v Trbiži in zdajci si blizo onega kraja, ki sem ga tu na kratko opisal z namenom, da ga prihodnjo leto sam ogledat greš. Ne bo ti žal. J. L.

Slovansko slovstvo.

* *Hrvatska narodnost iliti duša hrvatskega naroda.* Poviestno-filozofiška razprava. Napisao G. J. Stj. Deželić. U Zagrebu 1879.

Povod tej jako interesantni knjigi je dal članek, ki ga je A. Majkov, profesor moskovskega vseučilišča, priobčil v novozadski „Zastavi“ in v katerem trdi, da „ni hrvatske narodnosti“ in da „narod hrvatski je stvarila avstrijska policija“, — „Srbi so svi i svuda“, kakor je Vuk Karadžić uže pred 40 leti trdil, da vsi Jugoslovani so Srbi. Ta izrek pobija duhoviti, za narod hrvatski ognjeviti pisatelj z orožjem zgodovine in modroslovja v več razdelkih, katere navajamo zato, da čitatelji vidiijo, da se ni gibal le v splošnih frazah, ampak temeljito se spustil v stvar, katero v 10 razdelkih razpravlja. Ti razdelki so: 1) Povod, 2) Avstrija i Hrvati, 3) Što je narodnost? 4) Hrvatska, 5) Poviestni pregled, 6) Porphyrogenetovi Srbi, 7) Jezik hrvatski, 8) Jezik srbski, 9) Naši novi Srbi, 10) Narodno ime hrvatsko. Razpravo sklepa z besedami: „Kao što je Francezu prva poslovice: gloire de la France“, Nemcu: „die Ehre Deutschlands“, Magjaru: „extra Hungariam non est vita“, tako budi i svakemu Hrvat u i Hrvatici sveta čast imena hrvatskoga!“ Nakana pisateljeva ni Srbom jemati, kar je srbskega, on brani le, kar je hrvatskega, rekoč: „Hrvat nikog sam ne rani, nego samo svoje brani.“ — Bode li dosegel one starodavne pravde med Srbi in Hrvati srečen konec? — Cena knjigi, ki obsega nad 25 pól, je le 60 krajc.

* *Slavnostni sprejem slovenskega pešpolka Kuhnovega št. 17. v Ljubljani 26. in 27. dne novembra 1879.* Uredil in založil Fran Hlavka. Natisnila „narodna tiskarna.“

Tako se zove drobna knjižica, ki opisuje svečanosti na čast našim junaškim Kuhnovcem 26. in 27. novembra. Lep spominček jim je ta knjižica, ki naj bi si jo omislila vsaka hiša, ki ima kakega sina pri tem toliko slavljemem polku. Cena jej je le 15 krajc.

Politične stvari.

Liberalci — pogorelci.

Vojna postava je po mnogih ovinkih gotova zdaj tako, kakor jo je ministerstvo predlagalo državnemu zboru in za katero so v zbornici poslanski zmerom glasovali oni poslanci, ki spadajo v autonomistično, to je, našo stranko, zmerom pa — z malo izjemami — nasprotovali tako imenovani „liberalci“.

Odkodi vendar ta trdovratnost liberalcev, katere ne sedanji politični položaj svetá, ne želja cesarjeva ni omajala?

Odgovor na to vprašanje je prav lahek.

Kar imamo v Avstriji ustavo, od l. 1861. počenši, in je liberalno ministerstvo na krmilu vladnem bilo, je bila vojna postava zmerom kupčija liberalne stranke z liberalnim mnisterstvom. „Dajte nam liberalne postave — je s Herbst-Kaisersfeldom kričala liberalna svojat — in mi Vam dovolimo denarja za vzdržavanje armade.“ In vselej je ministerstva odgovor bil: „Mi Vam damo liberalne postave, dajte nam Vi zato denarja za armado.“ — Tako v eno mer je šlo od leta 1861.; vsaka vlada se je morala tej paroli liberalnega zbora ukloniti, ako bi ne bila hotela te kupčije, bili bi dnevi dotičnega ministerstva šteti.

V takem položaji nasproti liberalcem ste zdaj krona in vlada bile nasproti liberalni stranki. Schmerling, Rechberg, Auersperg I. in Auersperg II. vsi so ž njo tako dolgo liberalne postave kovali, dokler ni vsega dobila, kar je hotela, da je zdaj mogočno na noge stopila, rekši: „mi imamo, cesar potrebujemo, Vi nam ne morete nič več dati, in zato bomo zdaj svojo lastno pot hodili, kajti 20letne kupčije in pobotovanja je konec.“ In ker to, kar ves svet vidi, tudi ustavoverska stranka zatajiti ne more, da je za svoje strančarske namene država izmolzla in jo v denarne stiske spravila, zato je zdaj nasproti njej neljubi vladi varčnost pričela pridigovati in ljudstvu kazati, da s pomanjšanjem armade se dá veliko prihraniti.

Da se je ustavoverska stranka tako trdovratno ustavljalna vojni postavi za 10 let, ni tedaj družega nič ko sad one politike, kateremu so prejšnje vlade seme zasejale. Ko bi bila Schmerling in knez Karlos Auersperg, ko sta ministerstvu na čelu stala, tako ravnala, kakor sta v zbornici gospôski lepo govorila, ne bi bila vojna postava postala strančarsko vprašanje ali predmet vzajemne barantije med vlado in državnim zborom. Ko bi se bilo vojno vprašanje zmerom za to smatralo, kar je v resnici, namreč za sredstvo, da se Avstrija obdrži kot močna, velika država, ne bi bilo prišlo do razpora med zbornico poslansko in zbornico gospôsko in do tega, da je Nj. veličanstvo cesar sam videl, da liberalcem ni toliko mar za obstanek močne Avstrije, kakor za vzdržanje svojega gospodstva. Vitez Schmerling in knez Karlos Auersperg sta po vsem tem vrtnarja, ki sta izrejevala drevó, ki je zdaj tako kisli sad ustavovercem rodilo, — ona sta jim pomagala zidati palačo liberalizma, ki je zdaj do tal pogorela in se na njenem pogorišči bere napis: „razvaline avstrijskega liberalizma.“